

ایران در دیرالزور چه می‌کند

به قلم الرفاعی غلا (/fa/experts/alfay-ula/)

۱۰ اکتبر ۲۰۱۹

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/what-iran-deir-al-zour

العربية (/ar/policy-analysis/ma-aldhy-tkhtt-lh-ayran-fy-dyr-alzwr/)

درباره نویسنده

الرفاعی غلا (/fa/experts/alfay-ula/)

غلا الرفاعی هموند برنامه گدالذ انستیتو واشنگتن در زمینه سیاست عربی است

تحلیل کوتاه

تهران و گروه‌های نیابتی آن در شمال شرقی سوریه در حال اعمال قدرت سخت و نرم بوده‌اند و تحکیم قدرت نظامی را با برنامه‌های امداد اقتصادی اجتماعی و مذهبی در هم آمیخته‌اند تا نفوذ بلندمدت خود را تحکیم کنند

در ۳۰ سپتامبر ۲۰۱۹ سوریه و عراق گذرگاه مرزی اصلی خود میان البوکمال و القائم را که به مدت پنج سال رسماً بسته بود بازگشایی کردند شرایط پیرامون این رویداد گویاست: این مراسم به دلیل حملات هوایی ناشناس به اهداف سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در شرق سوریه – که به دنبال حمله ایران علیه تاسیسات نفتی عربستان (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/operating-in-the-gray-zone-to-counter-iran>) در اوایل ماه جاری صورت گرفت – چند هفته به تعویق افتاده بود سپاه و گروه‌های نیابتی محلی آن دقیقاً در استان دیرالزور چه می‌کرده‌اند و فعالیت‌های آن‌ها در خصوص برنامه‌های گسترده‌تر ایران در آنجا به ما چه می‌گوید

گشودن در برای گروه‌های نیابتی عراق

این مراسم مرزی که به رهبری کاظم العقابی نماینده دولت عراق برگزار شد این سوال را مطرح می‌کند که آیا بازگشایی مرز عراق و سوریه به ایران کمک خواهد کرد که تحریم‌های ایالات متحده را دور بزند اگرچه رسانه‌های دولتی سوریه از این رویداد به عنوان فرصتی برای افزایش تجارت با عراق استقبال کردند اما واکنش تهران نشان داد که این گذرگاه به طور عمده در خدمت منافع نظامی ایران خواهد بود.

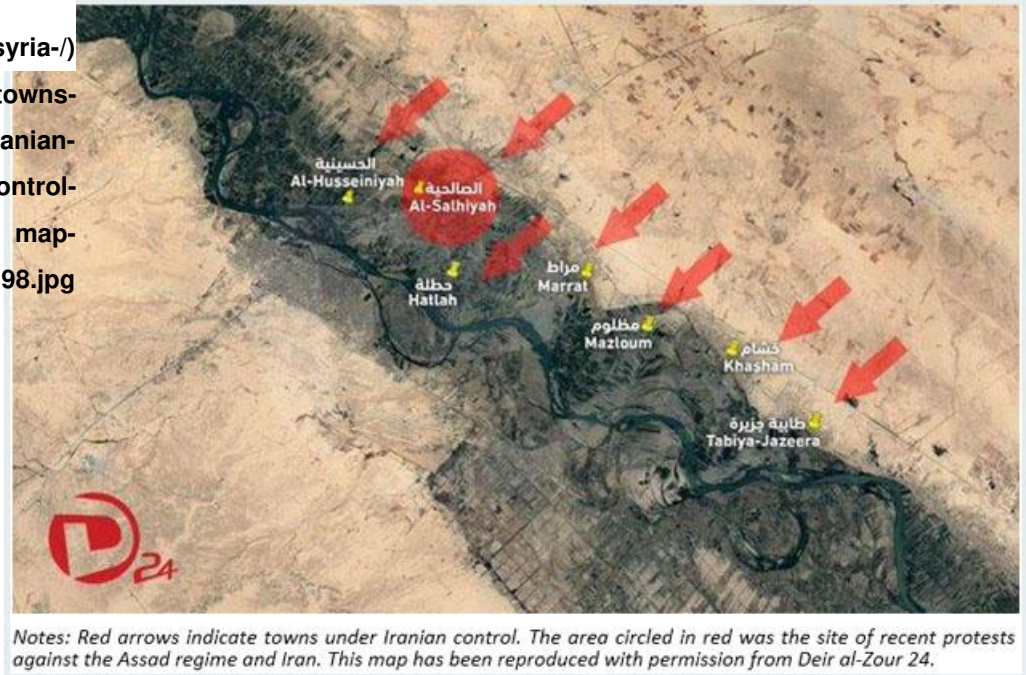
به گفته مقامات و رسانه‌های ایران بازگشایی این مرز از اهمیت «راهبردی بالایی» در تقویت «ائتلاف سه‌جانبه» جمهوری اسلامی با بغداد و دمشق برخوردار است همانطور که در مقاله اخیر مهرنیوز آمده این رویداد همچنین می‌تواند «پیش‌درآمدی» بر مقابله با کاهش احتمالی حضور ارتش آمریکا (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/trumps-troop-withdrawal-gives-turkey-access-to-syria-and-isis-space-to-rebuild>) در شمال شرقی سوریه از طریق اجازه دادن به «ورود کامل حشد شعبی و سایر گروه‌ها به خاک سوریه و ریشه‌کن کردن تروریسم» باشد بخشی از این مقاله به شبه‌نظامیان شیعه در بدنه نیروهای بسیج مردمی عراق (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/helping-iraq-take-charge-of-its-command>)

(and-control-structure) اشاره دارد که غالباً در طول مرز عمل می‌کنند.

به حاشیه راندن نیروهای اسد

به گفته فعالان مخالف رژیم سوریه ایران و گروه‌های نیابتی آن در حال حاضر کنترل حداقل هفت شهر در ضلع شرقی رود فرات را در امتداد جنوب شهر دیرالزور از میادین تا البوکمال در اختیار دارند. این کنترل با اقتدار کامل نظامی و مدیریت اجرایی از سوی تقریباً ۴۵۰۰ پرسنل نظامی اعمال می‌شود. برخی از آنها نیروهای سپاه و برخی دیگر گروه‌های شبه‌نظامیان شیعه مثل تیپ باقر تیپ فاطمیون حشد شعبی و گروه‌های مشابه اند که خود را حزب‌الله سوریه (حزب‌الله فی سوریه) می‌نامند.

sites/default/files/imports/syria-/
towns-
iranian-
control-
map-
map-
(POL3198.jpg

Notes: Red arrows indicate towns under Iranian control. The area circled in red was the site of recent protests against the Assad regime and Iran. This map has been reproduced with permission from Deir al-Zour 24.

شرح: پیکان‌های قرمز شهرهای تحت کنترل ایران را نشان می‌دهند. منطقه‌ای که با دایره قرمز مشخص شده محل اعتراضات اخیر علیه رژیم اسد و ایران است. این نقشه با کسب مجوز از شبکه خبری دیرالزور ۲۴ بازنشر شده است.

با حضور آنها نقش محلی شبه‌نظامیان وابسته به رژیم اسد موسوم به «نیروی دفاع ملی» به شکل قابل توجهی تضعیف شده است. یک دلیل آن ناباوری سپاه پاسداران به توانمندی‌های این گروه شبه‌نظامی است. دلیل دیگر می‌تواند برنامه بلندمدت تهران برای تحکیم نفوذ خود باشد. به گفته عمر ابولیل، رئیس شبکه خبری دیرالزور ۲۴، «نیروی دفاع ملی» فقط مجاز است که کنترل مناطق غیرنظامی استان را در اختیار داشته باشد و در نبردها شرکت نمی‌کند. در مواردی طبق برخی گزارش‌ها سپاه پاسداران اعضای از نیروی دفاع ملی را به دلیل تنازعات درونی بر سر قدرت دستگیر کرده است. حتی حضور واحدهای نظامی روسیه ظاهراً در کل استان به حداقل رسیده است.

همزمان ایران در حال ایجاد دو پایگاه نظامی جدید در این منطقه است: یکی در حومه غربی میادین و دیگری در البوکمال به نام «امام علی» که بزرگتر است. هر دو با همکاری جهاد البناء و سازمان امام حسین ساخته می‌شوند. دو بنیاد تحت حمایت ایران که شعبه‌هایی در شهر دیرالزور میادین و البوکمال دارند. این پایگاه‌ها هدف اصلی تهران را برای کنترل یک مسیر مهم استراتژیک به پیش می‌برند: از البوکمال در شمال تا ایستگاه پمپاژ نفت T2: میادین سپس به سمت غرب به التیاس یعنی محل ایستگاه پمپاژ T4 و پایگاه هوایی سوریه و سرانجام به دره بقاع لبنان. سنگر اصلی حزب‌الله با بازیگران مختلف خارجی حملات هوایی را در طول بخش‌هایی از این مسیر انجام داده‌اند اما نیروهای سپاه و گروه‌های نیابتی با مخفی شدن در خانه‌های غیرنظامیان از میزان دیده شدن خود کاسته‌اند.

تامین دستمزد و مسکن جنگجویان

اگرچه شبه‌نظامیان شیعه در دیرالزور شامل گروه‌های جنگجوی افغان و پاکستانی هستند اما حشد شعبی عراق به عنوان اصلی‌ترین مجرای مالی ایران در این استان به ویژه در البوکمال فعالیت می‌کند. حقوق و روش‌های توزیع آن بسته به ملیت نفرات متفاوت است. به عنوان مثال جنگجویان عراقی در سوریه ماهانه حدود ۴۰۰ دلار از طریق مسترکارت‌هایی دریافت می‌کنند که حشد شعبی در اختیار

انها قرار داده است. سایر ملیتها پول خود را به صورت نقدی و شخصی دریافت می‌کنند و غالباً از بانک‌های تحت مدیریت حشد شعبی در عراق امری که بالقوه می‌تواند ناقض سیاست تحریم‌های آمریکا باشد.

استخدام‌شدگان محلی سوری حقوق خود را مستقیماً از سپاه دریافت می‌کنند که مبلغ آن به وظایف فردی آنها بستگی دارد. کسانی که در زادگاه خود خدمت می‌کنند ماهانه ۱۰۰ دلار دستمزد دارند اما آن‌ها که با وسایط نقلیه نظامی به خط مقدم جبهه می‌روند ۱۵۰ دلار به اضافه کوپن سوخت دریافت می‌کنند و هزینه‌های متفرقه‌شان هم پرداخت می‌شود. به گفته چهره‌های ضد رژیم محلی این شیوه‌های مالی سازمان‌یافته سپاه به مراتب برتر از ساختار امنیتی رژیم اسد است که «به شدت پراکنده و ورشکسته» است. در این وضعیت نیز همانند آنچه در مناطق تحت کنترل داعش اتفاق افتاد مشوق‌های مالی سپاه مردان بیکار و فقیر سوری و نیز جنگجویان خارجی را جذب می‌کند.

علاوه بر این به استخدامی‌های شیعه و خانواده‌های آنها تضمین داده می‌شود در املاکی که صاحبان کسب‌وکار ایرانی خریداری کرده‌اند ساکن خواهند شد. تا نوامبر ۲۰۱۸ بیش از صد خانواده شیعه خارجی در محلات جنوبی میادین و شمار مشابهی از خانواده‌های شیعه عراقی در البوکمال ساکن شده بودند. این آمار و ارقام از آن زمان مطمئناً افزایش یافته است.

تامین مالی تبلیغات آموزشی و مذهبی

طرح‌های بازسازی (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-rebuild-syria-exhibition-iranian->) و پروژه‌های عمومی ایران در سوریه به نحو فزاینده‌ای آشکارتر شده‌اند. سپاه و حشد شعبی علاوه بر پرداخت مستقیم به نفقات شیعه تحت امر خود از طریق فعالیت‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی در حال نفوذ به بافت اجتماعی جمعیت عمدتاً سنی عرب هستند. این کار به آن‌ها کمک می‌کند که قرائت خود از اسلام شیعه دوازده‌امامی را به جمعیت محلی که در مضیقه مالی اند تحصیل کنند.

به عنوان مثال مرکز فرهنگی ایران در شهر دیرالزور با تایید رژیم اسد اساساً دانش‌آموزان و دانشجویان را وادار می‌کند که در برنامه‌های آن شرکت کنند. اتحادیه جوانان انقلابی حزب بعث رژیم به دبیرخانه آموزش محلی دستور داده تا گردش‌های علمی برای شرکت در مراسم شیعی و سخنرانی‌های سپاه و برنامه‌های داستان‌نویسی و مسابقات ورزشی ترتیب دهد. در عوض این دانشجویان کمک‌های مالی و اعتباری بیشتری کسب می‌کنند.

به همین ترتیب بورس‌های تحصیلی خارج از سوریه به شدت تبلیغ می‌شود و دانشجویانی را هدف قرار می‌دهد که علاقه‌مند دنبال کردن مطالعات دینی (در ایران) و بازگشت به سوریه به عنوان مبلغان شیعه دوازده‌امامی هستند. بورس‌های تحصیلی برای گروه‌های سنی مختلف از کودکان دبستانی تا دانشجویان سنی تا چهل ساله وجود دارد. تاکنون نزدیک به صد دانش‌آموز (خردسالان در همراهی با والدین خود) از دیرالزور برای این برنامه به ایران سفر کرده‌اند. علاوه بر این معلمان ایرانی اداره سه مدرسه در میادین البوکمال و شهر دیرالزور را بر عهده دارند و کلاس‌های زبان فارسی و تاریخ را در کنار سایر موضوعات تدریس می‌کنند. طبق گزارش‌ها حدود دویست دانش‌آموز در این مدارس ثبت نام کرده‌اند.

برخی قبایل محلی در دیرالزور نقش عمده‌ای در اجرای این دستور کار ایران دارند. در مناطقی مانند صبیخان و میادین سپاه به شیوخ قبیله دستور داده که ساکنان را به برنامه‌هایی در حسینیه‌ها برای اعطای جوایز و کمک به یتیمان زنان و خانواده‌های شهدا دعوت کنند. منابع محلی همچنین می‌گویند شیخ نواف البشیر از قبیله بقاره یک گروه شبه‌نظامی تحت حمایت ایران را در محمیمه اداره می‌کند. به همین ترتیب صالح محمد اسماعیل البعاج یکی از بزرگان قبیله بعاجین در میادین متحد اصلی تهران در گسترش اسلام شیعه دوازده‌امامی در همکاری با مرکز فرهنگی ایران در دمشق است. این علاوه بر نقش او به عنوان مشاور مذهبی تیپ ابوالفضل العباس است که یک واحد شبه‌نظامی طرفدار اسد متشکل از جنگجویان عراقی و لبنانی است.

بخش «چماق» این رویکرد چماق و هویج نیز روشن شده است. به عنوان مثال سال گذشته مقامات سوریه بیست امام مسجد سنی را از صبیخان میادین البوکمال و شهرهای دیگر به دلیل خودداری از ادای اذان به سبک شیعه دستگیر کردند. در مقابل امامانی که به این دستور تمکین کردند دستمزدشان افزایش یافت.

محوریت دیرالزور در اهداف مذهبی و راهبردی ایران در ماه جولای گذشته تقویت شد هنگامی که قاسم سلیمانی فرمانده نیروی سپاه قدس شخصاً از البوکمال بازدید کرد. سلیمانی در آنجا با رهبران شبه‌نظامیان برای ایجاد یک واحد جدید تحت عنوان «لشکر مدافعان حرم‌های مقدس» ملاقات داشت. مأموریت این لشکر دفاع از حرم‌های شیعه است که اخیراً در دیرالزور ساخته شده‌اند. سپاه با قرار دادن زیارتگاه‌های جدید شیعی در اماکن مقدس قدیمی (که قبلاً توسط سلسله‌های حاکم اهل سنت تاسیس شده) یا در نزدیکی آنها تلاش می‌کند برای اماکن جدید مشروعیت مذهبی محلی فراهم کند. این مأموریت با هدف سازمان‌های بشردوستانه متعددی که ایران در این استان تاسیس کرده همسویی دارد یعنی تبلیغ باورهای شیعی به مردم محلی همزمان با ارائه کمک به آن‌ها.

ایالات متحده باید از نارضایی محلی استفاده کند

ترکیب این سازوکارهای ایران باعث شده که اخیراً شهروندان در دیرالزور در انتقاد به عملکرد رژیم اسد و حضور نظامی و نفوذ اجتماعی سپاه دست به اعتراض زنند. این اعتراضات فرصتی سرنوشت‌ساز برای ایالات متحده و متحدان منطقه‌ای آن جهت معکوس کردن گرایش‌های نگران‌کننده در متن جامعه است. این کار می‌تواند با حمایت علنی از تظاهرکنندگان محافظت از آنها در صورت امکان و/یا کمک مخفیانه به آنها همراه باشد. با این کار نه تنها از خواسته‌های قابل توجه مردم سوریه پشتیبانی می‌شود، بلکه مانع تحقق هدف ایران از ایجاد «هلال شیعی» از مجرای عراق، سوریه و لبنان نیز خواهد شد. این هلال می‌تواند تهدید بزرگی برای منافع آمریکا و متحدان آن در خاورمیانه باشد. علاوه بر این، متحدان آمریکا در صورت لزوم باید اقدامات قاطعانه‌تری در دستور کار قرار دهند. از انجام حملات هوایی بیشتر علیه عناصر سپاه و گروه‌های نیابتی ایران در داخل سوریه تا ممانعت از انتقال پول یا ترغیب نهادهای مالی وابسته به حشد شعبی عراق برای جلوگیری از انتقال پول به جنگجویانی که در آن سوی مرز فعالیت می‌کنند.

**مغلا الرفاعی هموند برنامه گدالید انستیتو واشنگتن در زمینه سیاست عربی است.*

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Bennett's Bahrain Visit Further Invigorates Israel-Gulf Diplomacy

فوریه ۲۰۲۲

Simon Henderson

[\(/policy-analysis/bennetts-bahrain-visit-further-invigorates-israel-gulf-diplomacy\)](#)

BRIEF ANALYSIS

Libya's Renewed Legitimacy Crisis

فوریه ۲۰۲۲

Ben Fishman

[\(/policy-analysis/libyas-renewed-legitimacy-crisis\)](#)

BRIEF ANALYSIS

The UAE Formally Ceases to be a Tax-Free Haven

فوریه ۲۰۲۲

Sana Quadri ,
Hamdullah Baycar

[\(/policy-analysis/uae-formally-ceases-be-tax-free-haven\)](#)

TOPICS

- [\(fa/policy-analysis/anrzh-y-w-aqtsad/\)](#) انرژی و اقتصاد
- [\(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/\)](#) عرب و اسلام سیاسی
- [\(fa/policy-analysis/trwrysm/\)](#) تروریسم
- [\(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/\)](#) نظامی و امنیتی

REGIONS & COUNTRIES

- [\(fa/policy-analysis/swryh/\)](#) سوریه
- [\(fa/policy-analysis/raq/\)](#) عراق
- [\(fa/policy-analysis/ayran/\)](#) ایران